

N á v r h

NAŘÍZENÍ VLÁDY**ze dne .....2009,****o stanovení důchodového věku a přepočtu starobních důchodů některých horníků,
kteří začali vykonávat své zaměstnání před rokem 1993**

Vláda nařizuje podle § 107 odst. 4 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění zákona č. 108/2009 Sb.:

§ 1

Toto nařízení se vztahuje na osoby, které

- a) vykonávaly před 1. lednem 1993 zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech, které bylo podle předpisů účinných před tímto dnem¹⁾ zařazeno mezi zaměstnání I. pracovní kategorie zakládající nárok na starobní důchod při dosažení věku aspoň 55 let, (dále jen „zaměstnání v hornictví“),
- b) odpracovaly před 1. lednem 2009 v zaměstnání v hornictví celkem aspoň 3 300 směn, popřípadě, jde-li o zaměstnání v hornictví v uranových dolech, 2 200 směn, nebo, pokud výkon zaměstnání v hornictví skončily z důvodu dosažení nejvyšší přípustné expozice, odpracovaly před 1. lednem 2009 v zaměstnání v hornictví celkem aspoň 3 081 směn, popřípadě, jde-li o zaměstnání v hornictví v uranových dolech, 1 981 směn; počet těchto odpracovaných směn za dobu před 1. lednem 1993 se zjistí tak, že počet kalendářních dnů zaměstnání v hornictví se vynásobí koeficientem 0,6 a zaokrouhlí směrem nahoru, a za dobu po 31. prosinci 1992 se za odpracovanou směnu považuje každá směna, v níž osoba uvedená v písmenu a) po převážnou část vykonávala podle potvrzení vydaného podle § 4 činnost v zaměstnání v hornictví, a
- c) nesplnily podmínky uvedené v zákoně č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění účinném ke dni 31. prosince 1995, pro stanovení důchodového věku 55 let.

§ 2

U osob uvedených v § 1, které

- a) nesplnily podmínky pro stanovení důchodového věku podle § 174 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění účinném ke dni 31. prosince 1995, se důchodový věk stanoví tak, že od důchodového věku stanoveného podle § 32 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění účinném ke dni 1. ledna 2010, se odečte 5 let,
- b) splnily podmínky pro stanovení důchodového věku podle § 174 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění účinném ke dni 31. prosince 1995, důchodový věk činí

¹⁾ § 14 odst. 2 písm. a) a § 21 odst. 1 písm. a) zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění zákona č. 235/1992 Sb.

55 let a 6 měsíců; za důchodový věk se přitom považuje věk dosažený v posledním přičteném kalendářním měsíci v den, který se číslem shoduje se dnem narození pojištěnce, a neobsahuje-li takto určený měsíc takový den, považuje se za důchodový věk ten věk, který je dosažen v posledním dni posledního přičteného kalendářního měsíce.

§ 3

(1) Byly-li podmínky pro stanovení důchodového věku podle § 2 splněny před 1. červencem 2010 a starobní důchod

- a) nebyl před tímto dnem přiznán, stanoví se důchodový věk podle § 2 a pro stanovení procentní výměry tohoto důchodu platí obdobně § 76a zákona o důchodovém pojištění,
- b) byl před tímto dnem přiznán, vypočte se na žádost procentní výměra starobního důchodu znovu tak, jako kdyby byl důchodový věk stanoven podle § 2, a při zvýšení procentní výměry tohoto důchodu se postupuje obdobně podle čl. LXVII bodu 1 zákona č. 264/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákoníku práce; starobní důchod se přitom zvýší nejdříve od splátky důchodu splatné po 30. červnu 2010.

(2) Byly-li podmínky pro stanovení důchodového věku podle § 2 splněny po 30. červnu 2010, platí pro stanovení procentní výměry starobního důchodu obdobně § 76a zákona o důchodovém pojištění.

§ 4

Zaměstnavatelé, u nichž byly v období od 1. ledna 1993 do 31. prosince 2008 zaměstnány osoby vykonávající zaměstnání v hornictví, potvrzují počet směn odpracovaných v zaměstnání v hornictví na žádost těchto osob, a to na předepsaném tiskopisu.

§ 5

Toto nařízení nabývá účinnosti dnem 1. července 2010.

O d ů v o d n ě n í

Obecná část

Důvod předložení

Návrh nařízení vlády vychází ze zmocnění obsaženého v § 107 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění. Podle tohoto zmocnění, které bylo do zákona o důchodovém pojištění vloženo zákonem č. 108/2009 Sb., vláda může nařízením stanovit, že u pojištěnců, kteří začali před 1. lednem 1993 vykonávat zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech, se důchodový věk s přihlédnutím k délce zaměstnání v hornictví stanoví v nižších věkových hranicích, než jsou věkové hranice stanovené podle zákona o důchodovém pojištění, podmínky pro stanovení těchto nižších věkových hranic, přičemž tyto nižší věkové hranice a podmínky pro jejich stanovení nebudou stanoveny výhodněji, než tomu bylo podle právních předpisů účinných k 31. prosinci 1992, a dále způsob, jak se toto zaměstnání vykonávané po 31. prosinci 1992 prokazuje; vláda dále může stanovit, jakým způsobem se přepočtou starobní důchody těchto pojištěnců, kteří splnili podmínky pro stanovení těchto nižších věkových hranic. Nařízení vlády se předkládá k realizaci tohoto zmocnění.

Identifikace problémů, cílů, kterých má být dosaženo, rizik spojených s nečinností

Účelem nařízení vlády je stanovit nižší důchodový věk pro ty horníky, kteří před rokem 1993 započali výkon svého zaměstnání zařazeného do I. pracovní kategorie s nižším důchodovým věkem, toto zaměstnání vykonávali dále i po zrušení pracovních kategorií od 1. ledna 1993, avšak v důsledku tohoto zrušení nemohli již splnit podmínku potřebné doby zaměstnání v této kategorii pro stanovení nižšího důchodového věku, přičemž fakticky tuto podmínku splnili. Návrh nařízení vlády vychází ze zákonného zmocnění, které bylo přijato na základě dohody s hornickými odbory, které upozorňovaly na požadavky horníků, kteří započali vykonávat zaměstnání v hornictví před rokem 1993, po roce 1992 dodatečně fakticky splnili dřívější podmínku aspoň 15 let zaměstnání v hornictví a z tohoto důvodu by měli mít prakticky stejné postavení jako horníci, kteří tuto podmínku zaměstnání v hornictví splnili před rokem 1993. Nečinnost, tj. nerealizace zákonného zmocnění, by znamenala porušení této dohody, která byla uzavřena v souvislosti s parametrickými změnami v důchodovém pojištění.

Zhodnocení platného právního stavu a návrh řešení

Pro horníky, kteří získali stanovený počet let zaměstnání v hornictví s nárokem na starobní důchod v 55 letech (jedná se o zaměstnání pod zemí v hlubinných dolech včetně uranových dolů), je v § 174 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění zákona č. 235/1992 Sb., zakotven nižší důchodový věk odstupňovaný v závislosti na počtu let v zaměstnání v hornictví, a to od 56 let (při získání aspoň 14 roků zaměstnání v hornictví, resp. 9,5 roků, jde-li o zaměstnání v uranových dolech) do 59 let (při získání aspoň 11 roků zaměstnání v hornictví, resp. 7,5 roků, jde-li o zaměstnání v uranových dolech). Podmínkou přitom je, že zaměstnání v hornictví trvalo ke dni 31. prosince 1992, tj. ke dni, kdy naposledy existovalo rozdělení zaměstnání do tří pracovních kategorií.

Horníkům, kteří uvedené podmínky nesplnili, vznikne nárok na starobní důchod až při dosažení obecného věku pro muže, tedy v 60 až 65 letech v závislosti na ročníku svého

narození. Ti, kteří do exponovaných zaměstnání v hornictví nastoupili před zrušením pracovních kategorií, tedy před 1. lednem 1993, mohli oprávněně očekávat, že po dopracování potřebné doby exponovaného zaměstnání budou mít nárok v 55 letech. Tento nenaplněný předpoklad se řeší předkládaným nařízením vlády.

Pro účely stanovení nižšího důchodového věku na základě uvedeného zmocnění se navrhuje rozlišovat dvě skupiny horníků. Do první skupiny se navrhuje zařadit ty horníky, kteří již splnili podmínky pro nižší důchodový věk podle § 174 zákona o sociálním zabezpečení. Do druhé skupiny by patřili ostatní horníci, kteří sice začali vykonávat zaměstnání v hornictví před rokem 1993, avšak nezískali ani uvedený počet let v zaměstnání v hornictví. Společné oběma těmto skupinám je, že dřívější podmínku získání aspoň 15 let zaměstnání v hornictví (resp. 10 let v uranových dolech) splnili dodatečně, nejpozději do 31. prosince 2008. Pro první skupinu horníků se navrhuje vzhledem k tomu, že tito horníci již splnili podmínky uvedené v § 174 zákona o sociálním zabezpečení, jednotný důchodový věk 55 let a 6 měsíců; u druhé skupiny horníků se navrhuje diferencovaný důchodový věk v závislosti na roku narození, tj. od důchodového věku stanoveného podle obecných pravidel se odečte 5 let.

Varianty řešení

Nulová varianta, tj. nerealizace zákonného zmocnění, by vyvolala tlak hornických odborů (s lavinovým efektem) proti dopadům zákona č. 306/2008 Sb. (nazývanému „parametrické změny v důchodovém pojištění“), kterým se především dále prodlužuje důchodový věk jako jedna z podmínek nároku na starobní důchod; tento tlak byl přitom eliminován přijetím zákonného zmocnění na základě jednání s hornickými odbory.

Postupná varianta pracovala s kombinací principu „stará věková hranice“, tj. 55 let, a principu „postupné zvyšování o určitý počet měsíců za každý rok, do něhož bude spadat dosažení staré věkové hranice“, tedy principu užitému pro zvyšování obecného důchodového věku. Po vyhodnocení, kdy bylo zjištěno, že tento způsob by byl zbytečně komplikovaný, nadto určený pro poměrně malou skupinu oprávněných, a že by v některých mezích situacích způsoboval paradoxní důsledky (velké rozdíly v závislosti jen na roku narození při stejné době zaměstnání v hornictví), byla zvolena varianta, která je předkládána.

Implementace a vynucování

Přijetím navrhovaného nařízení vlády bude vytvořen systém právní úpravy, která stanoví nároky osob zaměstnaných v hornictví, které pracovaly delší dobu ve zdraví škodlivém prostředí, a tuto podmínku lze poměrně snadno i za dobu minulou prokázat (na rozdíl od jiných profesí, ohledně nichž se uplatňovaly obdobné požadavky, ale kde prvotní evidence neumožňuje zpětnou dobu požadované podmínky prokázat).

Zhodnocení dopadů návrhu nařízení vlády

Návrh nařízení vlády je v souladu s ústavním pořádkem České republiky.

Návrh nařízení vlády není v rozporu s mezinárodními smlouvami. Návrh nařízení vlády respektuje úmluvy MOP č. 102 a č. 128, které stanoví, že důchodový věk nesmí přesahovat 65 let; návrhem nařízení vlády se stávající důchodový věk pro některé horníky snižuje.

Právo ES přímo neupravuje stanovení důchodového věku včetně důchodového věku horníků, a proto s ním návrh nařízení vlády není v rozporu.

Návrh nařízení vlády je z hlediska rovnosti mužů a žen neutrální (návrh respektuje směrnici Rady 79/7 EHS a směrnici Rady 86/378/EHS a vztahuje se stejně na obě pohlaví; v oblasti geologického průzkumu, kde se rovněž vyskytovalo zaměstnání v hornictví, pracovaly i ženy).

Návrh nařízení vlády nemá dopad na životní prostředí. Na podnikatelské prostředí nebude mít návrh nařízení vlády přímý dopad; může však některé zaměstnance, kteří podle návrhu nařízení vlády splní podmínky pro nižší důchodový věk, motivovat k dřívějšímu odchodu do starobního důchodu.

Finanční dopad

Návrh nařízení vlády se může dotknout maximálně cca 5 000 oprávněných osob. Protože podmínky pro nižší důchodový věk budou oprávněné osoby splňovat postupně, budou se také náklady na výplatu starobních důchodů oprávněným horníkům zvyšovat postupně. Pro rok 2010 se předpokládají náklady ve výši 40 až 70 mil. Kč (v roce 2015 pak ve výši 110 až 170 mil. Kč, v roce 2020 ve výši 200 až 330 mil. Kč, v roce 2025 ve výši 230 až 380 mil. Kč, v roce 2035 ve výši 30 až 50 mil. Kč a v roce 2040 ve výši 20 až 30 mil. Kč, a to včetně nákladů spojených se zvyšováním důchodů).

Finanční dopady navrhovaného nařízení vlády budou pokryty ze státního rozpočtu v rámci rozpočtové kapitoly MPSV. Na ostatní veřejné rozpočty nemá návrh nařízení vlády žádný vliv.

Kontakt: JUDr. Vladimír Voříšek, Ministerstvo práce a sociálních věcí, odbor sociálního pojištění, tel. 221 922 515.

Zvláštní část

K § 1

V ustanovení se vymezuje okruh oprávněných osob. U písmene a) není podstatné, po jak dlouhou dobu bylo vykonáváno zaměstnání v hornictví před rokem 1993 a není ani podmínkou, aby zaměstnání v hornictví trvalo ke dni 31. prosince 1992.

K písmenu b) se uvádí, že podle předpisů účinných před 1. lednem 1993 se jako doba zaměstnání v hornictví započítávaly pouze určité situace, které byly podrobně specifikovány v nařízení vlády č. 117/1988 Sb., o zařazování zaměstnání do I. a II. pracovní kategorie pro účely důchodového zabezpečení, a z náhradních dob (za podmínky tzv. bezprostřední obklopenosti) pouze doba, po kterou měl občan nárok na nemocenské nebo podporu při ošetřování člena rodiny. Zaměstnavatelé byli podle tehdejších předpisů povinni tyto doby evidovat. Dnem 1. ledna 1993, kdy bylo zrušeno rozdělování zaměstnání do tří pracovních kategorií, zanikly i uvedené evidenční povinnosti zaměstnavatelů. Horničtí zaměstnavatelé však mají podle jiných právních předpisů povinnost evidovat tzv. odřávané směny – je proto možno založit hlavní podmínku, tj. podmínku potřebné doby zaměstnání v hornictví, na tomto ukazateli. Oba ukazatele je však třeba převést na srovnatelnou základnu pomocí převodního

klíče. Zjištěním u stávajících hornických zaměstnavatelů podle výpisů z jejich personálních evidencí se jako adekvátní převodní klíč ukazuje poměr „220 odfáraných směn/kalendářní rok“, tedy koeficient 0,6027, čili po zaokrouhlení 0,6; to znamená, že jeden rok vykázáný před rokem 1993 jako zaměstnání v hornictví se převede na 220 směn a takto získaný počet směn za období před rokem 1993 se sečte s vykázaným počtem směn po roce 1992.

Písmeno c) znamená, že nařízení vlády se nevztahuje na ty horníky, kteří již splnili podmínky pro stanovení důchodového věku 55 let.

K § 2

V ustanovení se upravuje stanovení důchodového věku, přičemž se rozlišují nároky osob, které splnily alespoň některé z podmínek právní úpravy účinné před rokem 1993, od nároků těch osob, které tyto podmínky nesplnily. Diference se provádí určením rozdílných temp zvyšování důchodového věku; u první skupiny osob se volí důchodový věk jednotný, neboť na jedné straně by metoda zvolená u první skupiny měla minimální prostor (tj. šestiměsíční „rozptyl“), který by na druhé straně vytvářel protichůdné nerovnosti – příklad: horník A narozený v roce 1941, který bude splňovat podmínky pro zařazení do první skupiny, bude mít důchodový věk 56 let, horník B narozený 1941, který ke dni 31. prosince 1992 odpracoval v příslušné (tj. I. AA) pracovní kategorii 14 (9,5, jde-li o uranové doly) roku, takže mu již podle nynějších předpisů vznikl nárok v 56 letech, a zbylou dobu by získal po uvedeném datu, by měl důchodový věk vyšší.

Pro skupinu horníků, které z právní úpravy před 1. lednem 1993 nevznikly žádné nároky na snížení věkové hranice oproti obecnému důchodovému věku, se zavádí důchodový věk, který je o 5 let nižší než obecný; tím se parametricky zachovává „pětiletý odstup“ od důchodového věku stanoveného podle obecných pravidel zákona o důchodovém pojištění, tj. důchodového věku postupně zvyšovaného v závislosti na roku narození, který by se jinak na tuto skupinu horníků vztahoval. Pro skupiny horníků, kterým z právní úpravy před 1. lednem 1993 vznikly nároky na snížení věkové hranice podle § 174 zákona o sociálním zabezpečení, se zavádí důchodový věk 55 let 6 měsíců, tj. důchodový věk jen o 6 měsíců vyšší než je důchodový věk horníků, kteří podmínky pro stanovení tohoto důchodového věku splnili před rokem 1993.

K § 3

V ustanovení se upravuje postup, byly-li podmínky pro nižší důchodový věk splněny již před účinností nařízení vlády, v závislosti na tom, zda starobní důchod ještě nebyl přiznán (v tomto případě se výkon výdělečné činnosti po dosažení nově stanoveného nižšího důchodového věku bude hodnotit podle § 34 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění), nebo zda starobní důchod již byl přiznán (v tomto případě se již přiznaný starobní důchod přepočte na žádost tak, že se bude vycházet z nově stanoveného nižšího důchodového věku a doba výdělečné činnosti vykonávaná po dosažení tohoto věku se bude rovněž hodnotit podle § 34 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění s tím, že výše procentní výměry starobního důchodu bude upravena i vzhledem k předpisům o zvyšování přiznaných důchodů). Procentní výměra starobního důchodu v případě stanovení důchodového věku podle § 2 se pak bude stanovovat, resp. zvyšovat obdobně, jako je tomu v § 76a zákona o důchodovém pojištění a (pro již přiznané důchody) v čl. LXVII bodu 1 zákona č. 264/2006 Sb.

K § 4

Výkon zaměstnání v hornictví po roce 1992 se bude prokazovat potvrzením zaměstnavatelů na předepsaném tiskopise, a to na žádost oprávněné osoby.

K § 5

Účinnost se navrhuje dnem 1. července 2010; delší legisvakance je odůvodněna potřebou České správy sociálního zabezpečení připravit podmínky (zejm. úprava příslušných programů pro výpočet důchodů) pro realizaci navrhovaného nařízení vlády, přičemž k přípravě těchto podmínek lze z technického hlediska přikročit až po realizaci tzv. parametrických změn v důchodovém pojištění podle zákona č. 306/2008 Sb., který nabývá účinnosti od 1. ledna 2010.